

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-02-28

Diarienummer 0084/23

Handläggare

Johan Thörnqvist/Kultur/GBGStad

Telefon: 031-368 32 39

E-post: johan.thornqvist@kultur.goteborg.se

Yttrande till kommunstyrelsen över motion av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg

Förslag till beslut

I kulturnämnden

1. Kulturnämnden tillstyrker motion av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg.
2. Kulturnämnden översänder förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som eget yttrande.
3. Kulturnämnden förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Kalle Bäck (KD) har i kommunfullmäktige lagt fram en motion om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg. Kommunstyrelsen har sänt motionen på remiss till exploateringsnämnden och kulturnämnden för yttrande senast 2023-04-28.

I motionen påtalas skräp vid ruinen samt att murar och tegelväggar är föremål för klotter. Motionen belyser även att lämningen är svårtillgänglig för såväl göteborgare som turister. Motionen syftar till att ge exploateringsnämnden i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder och/eller styrelser rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg.

Fornlämningen har ett högt historiskt värde och har sedan 1300-talet befäst Sveriges kontakt mot väst samt utgjort en mycket viktig utgångspunkt för landets internationella handel. Kulturförvaltningen föreslår att kulturnämnden tillstyrker motionen av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg och att upprustning och tillgängliggörande sker med lämningens framtida bevarande i fokus.

Bedömning ur ekonomisk, ekologisk och social dimension

Kulturförvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån dessa dimensioner.

Bilagor

1. Remiss från kommunstyrelsen 2023-01-19 angående motion av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg.
2. Elfsborgs slott avbildad 1697 av W. Swidde.

Expedieras till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Kulturnämnden har att ta ställning till motion av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg. Då yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 2023-04-28 föreslås omedelbar justering.

Beskrivning av ärendet

Kalle Bäck (KD) har i kommunfullmäktige lagt fram en motion om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg. Kommunstyrelsen har sänt motionen på remiss till exploateringsnämnden och kulturnämnden för yttrande senast 2023-04-28.

Motionären understryker området kring Göta älvs mynning som historisk plats, särskilt Klippan och Gamla Älvsborg (eller Älvsborgs slott). Av slottet återstår idag bara rester av ruinen, med bristande skydd, skräp och klotter. Vidare menar motionären att platsen är mindre känd för såväl göteborgare som turister, därtill svårtillgänglig för personer med funktionsvariationer.

Motionären föreslår därför att exploateringsnämnden får i uppdrag att, tillsammans med berörda nämnder och/eller styrelser, rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg. För motionen i sin helhet, se bilaga 1.

Älvsborgs historia

Under mitten av 1200-talet får Sverige fri passage till Västerhavet genom en ca 15 km smal ”korridor” där Göta älv mynnar ut i havet. Skyddet av denna korridor mellan Danmark och Norge utgjordes vid denna tid av Lindholms slott på Hisingen. Slottet på Lindholmen och dess funktion ersätts i mitten av 1300-talet av Älvsborg på den södra älvstranden. En av anledningarna att förlägga befästningen till den södra sidan var bland annat att det här fanns en naturlig hamn med ett vattendjup på fyra till fem meter. Hamnläget möjliggjorde att stora fartyg kunde angöra hamnen samtidigt som mindre båtar kunde föra varor från socknarna på Hisingen och västgötska områden via Säveån till Älvsborg. Denna handelstrafik skedde under beskydd och kontroll som utgick från Älvsborgs slott. Borgen var sannolikt byggd i trä fram till 1500-talet då den rustas upp och förstärks i sten under Gustav Vasa och hans söner. Under Johan III:s regeringstid utvecklas fästningen till det typiska vasaslott som finns avbildat från 1600-talet (se bilaga 2). Kring mitten av 1600-talet flyttas Älvsborgs Kungsladugård från sin ursprungliga plats sydost om slottet och placeras direkt angränsande Älvsborg. Kungsladugården fyllde en viktig funktion i att med sin tillhörande lantegendom och kreatur försörja fästningen med livsmedel.

Älvsborg spelade en viktig roll som gränsfästning under unionstiden. Fästningen intogs ofta och byggdes upp på nytt. Vid två tillfällen erövrade danskarna borgen, 1571 samt 1613, och vid båda tillfällena erlades Sverige att betala betydande lösensummor för att återfå slottet. År 1571 var gälden 150 000 daler och andra gången 1 miljon Riksdaler i silver.

Efter freden i Brömsebro 1645 inleddes byggnationen av Nya Älvsborg på Kyrkogårdsholmen i älvmynningen och Gamla Älvsborg förlorade alltmer i betydelse. 1660 togs beslut om att borgen skulle raseras. En stor del av stenen från Gamla Älvsborg användes till den nya fästningen och befästningen av Göteborg.

När Ostindiska kompaniet bildades 1731 blev djuphamnen vid Klippan den naturliga utgångspunkten för att lossa ankommande last samt utrusta ostindiefarande skepp inför nya resor. Området kring Älvsborg fortsatte framgent att vara ett viktigt nav för den internationella handeln och magasin samt verkstäder växte med tiden fram för att säkra underhåll och försörjning till Ostindiska kompaniets skepp.

Fornlämningen idag

Fornlämningen Gamla Älvsborg (L1969:697/RAÄ Göteborg 185:1) utgörs av ett ca 200 x 300 meter stort område. På kullen i områdets mitt, under ett skyddande trätak, ligger den ruin som utgör de ovan mark återstående delarna av Älvsborgs slott. Sedan 1800-talet har sockerbruket Carnegie och industrin kring detta vuxit fram i området och ruinen omgärdas idag i stort sett helt av kringliggande byggnader.

Spörsmålet om upprustning och tillsyn av ruinen har tidigare varit på tal och diskussion har förts i olika delar inom staden med syfte att försöka hitta en hållbar strategi. Frågan om ansvar har varit en viktig del i detta och en långsiktig lösning har ännu inte nåtts.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Fornlämningen Gamla Älvsborg är en viktig del av Göteborgs och Sveriges historia och bör komma medborgarna till gagn. Kulturförvaltningen anser att det föreligger ett tydligt behov av att rusta upp och tillgängliggöra fornlämningen Gamla Älvsborg som en del i en långsiktig bevarandestrategi.

Kulturförvaltningen föreslår att kulturnämnden tillstyrker motionen av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg.

GÖTEBORGS STADS KULTURFÖRVALTNING

Anna Rosengren

Britta Söderqvist

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef Göteborgs museer och konsthall

Från: Hedwig Andrén <hedwig.andren@stadshuset.goteborg.se> **För** SLK Ärenden

Skickat: den 19 januari 2023 11:49

Till: Exploatering Exploatering <exploatering@exploatering.goteborg.se>; Kultur Kultur <kultur@kultur.goteborg.se>

Ämne: Remiss Motion av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg, Dnr 1362/22

***** BEGÄRAN OM YTTRANDE *****

Diariernr: 1362/22

Ärende:

Motion av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg, H 2022 nr 246

Remisstid: Svar senast: 2023-04-28

Bifogat ärende översänds för yttrande till exploateringsnämnden och kulturnämnden.

Yttrandet ska vara nämnd-/styrelsebehandlat och tydligt uttrycka om nämnden/styrelsen tillstyrker, avstyrker eller inte tar ställning till förslagen. Yrkanden, skiljaktiga meningar, reservationer, särskilda yttranden m m från nämnd-/styrelsebehandlingen ska alltid bifogas. Om ärendet avser en motion ska den inte skickas med som bilaga.

Följande dimensioner ska alltid kommenteras:

- Ekonomiska dimensionen
- Ekologiska dimensionen
- Sociala dimensionen

Protokollsutdraget och tjänsteutlåtandet/yttrandet skickas till stadsledningskontorets förvaltningsbrevlåda (Stadsledningskontoret/Stadsledningskontoret/GBGStad; stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se).

Handling 2022 nr 246

Motion av Kalle Bäck (KD) om att rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg

Området vid mynningen av Göta älv har varit omstritt historiskt sett. När Göteborg två år för sent firar sitt 400-årsjubileum 2023 är det en i raden av stadsbildningar som funnits i området som vi firar. Historien sträcker sig mycket längre tillbaka i tiden än det moderna Göteborg.

En utomordentligt viktig plats i sammanhanget är området kring Klippan och Gamla Älvsborg (eller Älvsborgs slott). Den omnämns skriftligt första gången 1366 och byggdes för att försvara Göta älvs mynning. Anläggningen var fram till 1619 omväxlande i dansk och i svensk ägo. Mest känd är den kanske för att Sverige betalade ofantliga summor för att återfå Älvsborg genom det som brukar kallas Älvsborgs lösen 1570 och 1613. Under Gustav Vasas tid fanns här bebyggelse i form av Älvsborgs stad. På 1660-talet då Nya Älvsborgs fästning hade börjat anläggas ute på Kyrkogårdsholmen, revs den gamla försvarsanläggningen vid Klippan.

Idag återstår bara rester av ruinen som skyddas av ett trätak. För ett antal år sedan gjordes insatser med ny trappa upp till kullen där den ligger. Platsen är omgärdad av det gamla sockerbruket Carnegie. Fastigheten ägs av Fastighetskontoret (Exploateringsförvaltningen) och tomten har betäckningen Majorna 720:22.

Ofta är det skräpigt vid ruinen och lämningarna i form av stenar och tegelväggar täcks av klotter. I skrivande stund har dock sanering av just klotter nyligen skett.

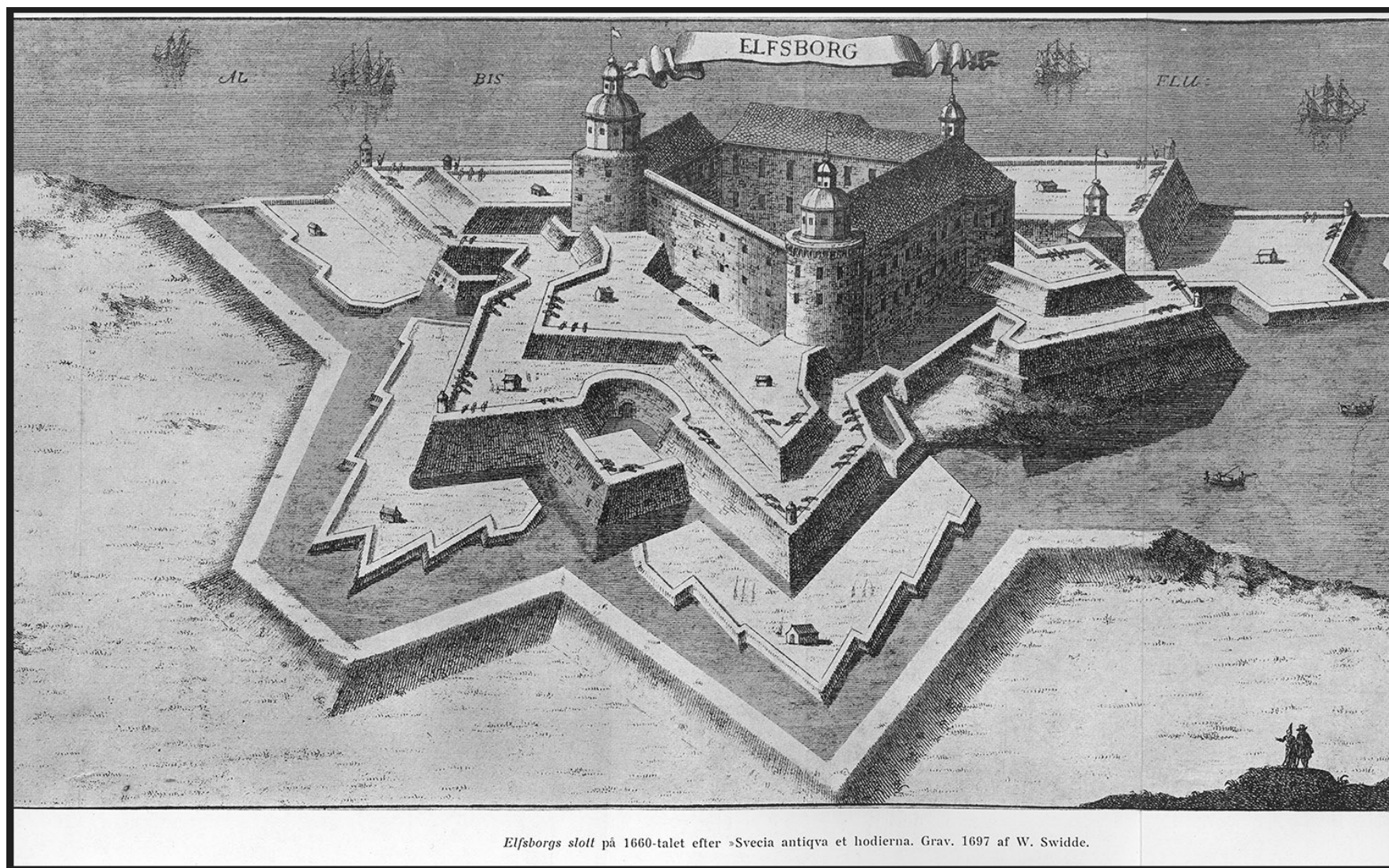
Alltför få göteborgare och än färre tillresta turister känner till denna historiskt så viktiga plats. Med tanke på vilken stor roll den spelat i svensk och nordisk historia är det synd att fler varken har besökt eller känner till den. Dessutom är den svårtillgänglig för personer med funktionsvariationer. Insatser borde göras för att restaurera lämningarna och att tillgängliggöra platsen för alla. Informationsinsatser borde också göras i syfte att medvetandegöra fler om platsen och dess historiska betydelse.

Kommunfullmäktige föreslås att besluta:

Exploateringsnämnden får i uppdrag att, tillsammans med berörda nämnder och/eller styrelser, rusta upp och tillgängliggöra ruinen av Gamla Älvsborg.

Kalle Bäck (KD)

Bilaga 2

Elfsborgs slott på 1660-talet efter »Svecia antiqua et hodierna. Grav. 1697 af W. Swidde.